

Wat bezielt de malle Raad van State in het stikstofdrama? Of willen ze alleen maar veehouders van hun erf jagen?

Posted on 18 juli 2026 by Arnout Jaspers

Ik ben bezig met een update van *De Stikstoffuik*. Sinds het boek drie jaar geleden een bestseller werd ('een zakbijbeltje voor rechtse stikstofontkenners', volgens kwaliteitsmedium *de Volkskrant*) is er veel gebeurd, al is er in wezen bedroevend weinig veranderd.

Stikstofminister Christianne van der Wal met haar stikstofkaart en 'woest aantrekkelijke' uitkoopregeling verdween met het kabinet-Rutte IV van het toneel. Het kabinet-Schoof mocht met landbouwminister Femke Wiersma even vergeefse hoop wekken dat er echt iets ging veranderen en viel toen ook uit elkaar. Nu zitten we met het kabinet-Jetten en landbouwminister Jaimi van Essen, die gewoon weer een plan heeft met een stikstofkaart en het uitbenen van de landbouwsector.

Wat blijft is de obsessie met stikstof in het natuurbeschermingsbeleid, de dictatuur van stikstofrekenprogramma Aerius en de wurggreep van de Raad van State op de politiek. Die wurggreep is de afgelopen drie jaar alleen maar strakker aangezet, wat een belangrijke reden is voor deze update.

Frisse tegenzin

Daartoe moest ik me dus met frisse tegenzin zetten aan iets wat ik mezelf eigenlijk had beloofd nooit meer te doen: het lezen van vonnissen van de Raad van State. Ik heb meer in het algemeen een weerzin tegen juridische teksten die me bijna fysiek onwel maakt. Zoals sommige mensen meteen niet lekker worden zodra ze in een rijdende auto een boek gaan lezen, word ik niet goed van het lezen van juridisch proza.

Noem het voor mijn part een jeugdtrauma: als student natuurkunde hielp ik soms m'n toenmalige vriendin, eerstejaars rechten, met haar opdrachten civiel recht. Dat ging toen nog op een mechanische typemachine. Terwijl het later en later op de avond werd, zat ik, terwijl zij dicteerde, pagina's geestdodende meuk uit te typen: artikel 6, lid 4 stelt dat... maar volgens Pitlo (1971) Duinenmars-arrest, artikel 9, lid 4 sub c voorziet tussenvonnis van de Hoge Raad 340187A2 niet in... Oh shit, dat moet zijn 3400187A2, waar is de typex? Het moet wel echte liefde geweest zijn, dat ik dat er voor over had.

De Nederlandse stikstofregelgeving met alles wat daar aan vastzit heb ik meer dan eens een gekkenhuis genoemd, en met de twee vonnissen van de Raad van State waar het vandaag over gaat, betreden we echt de Gesloten Afdeling van dat gekkenhuis. We waren al in een omgeving waar de patiënten geloven in het waansysteem dat elke gram stikstofdepositie boven de Kritische Depositiewaarde (KDW) schadelijk is voor de natuur in een Natura2000-gebied, en dat het rekenprogramma Aerius de bijdrage van een individueel bedrijf aan die stikstofdepositie tot op 0,07 gram (0,005 mol) nauwkeurig kan berekenen (wat allebei in de rationale buitenwereld bewezen niet waar is).

Maar in december 2024 meende de Raad van State dit waansysteem nog een slag te moeten verergeren door intern salderen in de voortoets te verbieden, en voor intern salderen in de passende beoordeling de eis van additionaliteit te stellen. Ik neem aan dat dit voor u onbegrijpelijk jargon is, maar wanhoop niet, we leggen dit uit aan de hand van een concreet voorbeeld.

(Het tweede vonnis, in januari 2026, verbreedt slechts de reikwijdte van het eerste vonnis. Dat ging alleen over concrete projecten, zoals de nieuwbouw van een stal. In het tweede vonnis kondigde de Raad van State af, dat dit alles ook geldt voor complete gemeentelijke bestemmingsplannen, bijvoorbeeld een nieuwe woonwijk).

Stel, er is een boer, Jan de Boer, die op een paar kilometer van de rand van de Veluwe al decennia twee stallen heeft met tachtig koeien. Volgens Aerijs veroorzaakt dat, zeg, drie gram stikstofdepositie (per hectare per jaar) op een klein deel van de Veluwe, een Natura2000-gebied waar de KDW flink wordt overschreden. Hij heeft daarvoor een vergunning en doet niets illegaals.

Snelle procedure

Nu is De Boer van goede wil, en wil graag bijdragen aan het verminderen van het stikstofprobleem als dat modernisering van zijn bedrijf niet in de weg zit. Zijn plan is om uit te breiden naar honderd koeien, maar door die te huisvesten in technisch geavanceerde stallen die de stikstofuitstoot drastisch verminderen, veroorzaakt hij na de renovatie nog maar twee gram depositie. Dit alles opnieuw met de zegen van Aerijs. De overschrijding van de KDW op de Veluwe neemt hierdoor af, De Boer kan – op eigen kosten – uitbreiden, het kost de Staat niets, wat kan daar tegen zijn?

Tot december 2024 kon je inderdaad op deze manier intern salderen: hetzelfde bedrijf dat eerst drie gram stikstofdepositie veroorzaakte, veroorzaakt na de renovatie op dezelfde plek nog maar twee gram, $3-2 = 1$, de situatie verbetert, dus De Boer hoeft geen nieuwe vergunning aan te vragen. Dit was een vrij snelle procedure zonder uitgebreide rapportage en gedoe bij de rechter, de zogeheten voortoets.

Je kon er dus op wachten tot Johan Vollenbroek en andere milieuobstructieclubs dit gingen aanvechten, en voilà, ze kregen gehoor: in december 2024 zegt de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State: 'De Afdeling ziet reden om het kader te wijzigen.' Waarop zij iets doen wat neerkomt op een eigenmachtige wetswijziging: ze verbieden intern salderen in de voortoets.

In concreto: zodra De Boer zijn oude stallen sloopt, verliest hij de vergunning die drie gram depositie op de Veluwe toestond. Vervolgens bouwt De Boer op dezelfde plek nieuwe stallen die twee gram depositie veroorzaken, maar het systeem leidt aan verplicht geheugenverlies, en de KDW op de Veluwe wordt al overschreden, dus

geldt de beruchte ondergrens van 0,07 gram (0,005 mol). Twee gram is meer dan 0,07 gram, dus moet een nieuwe vergunning worden aangevraagd, waar een passende beoordeling van het nieuwe project bij hoort.

De onschuldig klinkende term 'passende beoordeling' is een schrikbeeld voor ondernemers. De passende beoordeling voor het Tracébesluit ViA15 (de verbreding en doortrekking van de A15 bij Arnhem) duurde acht jaar en advocaten en consultancybureaus als Royal Haskoning hebben er miljoenen aan verdiend. Dat is een extreem voorbeeld, maar zelfs de passende beoordeling van een paar nieuwe stallen kan tienduizenden euro's en vele maanden kosten, dus allicht zegt De Boer: als het zo moet, dan blijf ik wel gewoon drie gram stikstof deponeren vanuit mijn oude stallen.

Dit is nu juist het soort innovatie waar het stikstofplan van Van Essen zwaar op inzet om niet over te hoeven gaan tot boeren hun vergunning afpakken of ze gedwongen uitkopen. Maar over deze juridische tankgracht tegen innovatie rept het plan met geen woord.

De eis van additionaliteit

Maar stel nu dat De Boer diep in de buidel tast, de sprong waagt en een nieuwe vergunning aanvraagt. Vraag niet naar de logica, maar van de Raad van State mag intern salderen nog wel als dit gebeurt bij een passende beoordeling. Ok, dus dan mogen we wel het rekensommetje $3 - 2 = 1$ maken, concluderen dat de situatie verbetert, zodat deze vergunning geen probleem kan zijn?

Nee, dat is veel te simpel (leren jullie leken het dan nooit?).

Die één gram stikstofwinst moet van de Raad van State namelijk voldoen aan de eis van additionaliteit. Dit houdt in, dat deze één gram stikstofwinst aantoonbaar bovenop al eerder geplande maatregelen moet komen om het desbetreffende Natura2000-gebied – hier dus de Veluwe – in 'een goede staat van instandhouding' te brengen.

Gesloten Afdeling

Stel, de provincie Gelderland had al een prachtig plan met een heel pakket aan maatregelen om de staat van de natuur op de Veluwe te verbeteren, waaronder ook

afspraken met allerlei bedrijven en instanties voor stikstofreductie.

De vergunningverlener – de gemeente waarin het bedrijf van de boer ligt – heeft dan een zogeheten vergewisplicht: die moet in alle beschikbare openbare bronnen checken of die één gram reductie van De Boer niet in het stikstofreductiepakket van de provincie voorkomt. Staat ergens in de kleine lettertjes van dat pakket dat, behalve op veel andere kleine reducties, ook op die één gram van De Boer gerekend was, dan is die één gram niet additioneel, dus mag hij niet intern salderen, dus krijgt hij geen vergunning, dus wordt die één gram reductie niet gerealiseerd. Hier zijn we tenslotte op de Gesloten Afdeling aangekomen bij de kamer met zelfmutilanten in dwangbuis.

Het wordt nog gekker: niet alleen bepaalde de Raad van State eind 2023 met hun vonnis dat intern salderen in de voortoets voortaan niet meer mag, maar ook dat dit geldt met terugwerkende kracht tot 2020. Dus iedereen die tussen 2020 en eind 2023 een project heeft kunnen doen dankzij intern salderen, moet alsnog aan de passende beoordeling om een vergunning aan te vragen.

Herhaling van het PAS-drama

Dit is een herhaling van het drama met de PAS-melders: ook die hadden zich keurig aan de toen geldende wet gehouden, maar met hun PAS-uitspraak in 2019 verklaarde de Raad van State duizenden boeren die tussen 2014 en 2019 van deze systematiek gebruik maakten achteraf tot illegale sjoemelaar en een potentiële prooi voor Johan Vollenbroek.

Zoals wel vaker vraag je je af: wat bezielt de Raad van State, tenzij het ze er alleen maar om te doen is om de veeteelt te decimeren? En waarom pikken we als land dat de Raad van State zich een dergelijk mandaat toe-eigent?

Wynia's Week verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee? [**Doneren kan zo.**](#) **Hartelijk dank!**